

HET VERHAAL VAN

KUNSTENAAR ARJEN BOERSTRA

HOMO LUDENS

Een recensent noemde hem een kruising tussen Panamarenko en Da Vinci. Zelf vindt hij dat wat te veel eer en noemt hij zich liever homo ludens ('spelende mens') – maar dat is wellicht weer wat te weinig eer. Kunstenaar Arjen Boerstra (1967) is, net als zijn werk, niet in een paar simpele woorden te vangen. Op zijn website schrijft hij: 'Het kan opwindend zijn om mij over de vloer te hebben.' Misschien is dat nog wel de beste samenvatting.

Tekst: Yvon van Apeldoorn

De basis van zijn projecten is meestal een houten bouwwerk: een boot, een ufo, een frietkraam, een (boor)toren. Soms worden ze tentoongesteld in exposities, maar vaker in het landschap, waar ze een tijdelijke of blijvende relatie aangaan met de omgeving, of onderdeel zijn van een performance met Boerstra in de hoofdrol. In de afgelopen decennia verwelkomde hij al vele alterego's: hij was jager, patatbakker, grenswachter en ingenieur op diverse terreinen. Met zijn fictieve bedrijf 'Boerstra Engineering' onderzoekt hij het welzijn en de exploitatie van de aarde. Het werk 'Soil22', dat onlangs opdook in The-singe, in het hart van het aardbevingsgebied, is een soort gasinstallatie; indrukwekkende machinerie met drukregelaars en metertjes en buizen die de grond in gaan, omheind door een geloofwaardig hekwerk met waarschuwingsbordjes. Net echt. Alleen: de installatie is van hout. De perfectie en hoogwaardige afwerking van zijn bouwsels en de vaak hyperrealistische setting waarin ze gepresenteerd worden geven het publiek in eerste instantie de indruk dat het om ernstige zaken gaat. Maar... klopt dat wel? Is het

een grap? Wordt de kijker in de maling genomen? Het is die verwarring waar het Boerstra om te doen is. Wat meent hij en wat niet? Soms weet hij het zelf ook niet meer.

"Ik ben altijd een knutselaar geweest, vanaf dat ik een klein jongetje was. Modelbouwbootjes, vliegtuigjes. En als ik niet knutselde was ik buiten, aan het surfen met mijn vrienden. Aan het eind van de middelbare school kwam daar een ander vriendengroepje bij. We deelden een bepaalde intellectuele interesse, we trokken ons terug in de natuur, waar we schilderden en filosofeerden over het leven. Terwijl leeftijdsgenoten naar de kroeg gingen zaten wij in het bos, dronken Berenburg en rookten sigaren. Het lag voor de hand dat ik naar de HTS zou gaan, omdat ik goed was met mijn handen en mijn hoofd. Maar het idee dat ik iets moest worden, stond me enorm tegen. In mijn werk nu word ik ook vaak iets, maar dat hoeft ik niet te blijven; ik ben éven een jager, éven een ingenieur, en dan trek ik me weer terug. Zo zie ik mijn kunstenaarschap: helikopterend boven de dingen en af en toe kortstondig deelnemen.

Nadat ik zakte voor mijn eindexamen vwo moest ik in dienst. Daar heb ik mijn eerste rolletje leren spelen. Ik zag die training niet zitten, dus ging ik knieklachten simuleren om niet mee te hoeven doen op de stormbaan. Zodra ik de poort binnenkwam ging ik mank lopen. Omdat ik de opleiding miste kreeg ik een 'matsbaantje' in de militaire bibliotheek. Daar heb ik, met toestemming van mijn baas, voornamelijk landschappen zitten schilderen; dat had ik geleerd van de vader

van een vriend. In die periode ontstond het idee om naar de kunstacademie te gaan. Op aanraden van mijn ouders begon ik aan de grafische opleiding, maar na een half jaar dacht ik: nou ga ik toch weer iets worden. Ik wilde vrijer. Hoewel ik destijds nog een heel beperkt beeld had van kunst: je gaat schilderen, tekenen of beeldhouwen. Dat je ook een boot kon bouwen en daar een verhaal bij verzinnen, begreep ik pas later. Het belangrijkste dat ik heb geleerd op de academie, is dat kunst bestaat bij de gratie van uitwisseling. Je maakt iets, waar vervolgens mensen naar kijken. Kunst is een communicatief gebeuren – je kunt er dus mee manipuleren."

Zolderkamer

Toen Boerstra drie jaar na zijn afstuderen zijn draai nog niet had gevonden, maakte hij een reconstructie van zijn vroegere zolderkamer, om te proberen iets terug te vinden van de onbevangenheid van toen. Het was het begin van een lange reeks projecten – of totaal kunstwerken – waarin zijn herinneringen, ontdekkingsdrang en fantasie samenkwamen. De zolderkamer loopt sindsdien als een rode draad door zijn werk. Niet alleen heeft hij er zijn logo van gemaakt, het bouwwerk duikt ook re-

'HET KAN OPWINDEND ZIJN OM MIJ OVER DE VLOER TE HEBBEN.'

gelmatig op in een nieuwe hoedanigheid. Zoals in 2022, toen Boerstra zich er een week lang in opsloot, boven de vaart in Assen, om te ervaren hoe het is om alleen te zijn. ("Minder erg dan ik dacht.")

Aardappeleter

Een ander terugkerend werk is de patatkraam die hij in 2003 bouwde. "Het leek me ineens heel leuk om patatbakker te zijn, in mijn eigen kraam, met een witte jas aan. Dus ontwierp ik een kraam. Toen die af was dacht ik: waar zal ik hem neerzetten?" Het werd een akker in Veendam. "Terwijl de boeren aan het rooien waren maakte ik van de oogst gelijk patat, die

Patatkraam © Rutger Meijer

de boeren dan weer kwamen opeten. Een grappig kringloopje." Hij noemde het werk 'Aardappeleter'.

Vijf jaar later, tijdens theaterfestival Oerol, stond dezelfde patatkraam op het strand van Terschelling bij paal drie, helemaal op het westelijkste puntje van het eiland. "Ik vond dat zo'n komisch idee: dat je midden in de natuur, op anderhalf uur lopen van de bewoonde wereld, ineens de geur van versgebakken friet ruikt." Mensen die daar toevallig aan het wandelen waren hadden niet door dat het kunst was en bestelden stomverbaasd een patatje.

Kon het nog extremer? In 2016 lanceerde Boerstra het idee om met zijn kraam naar Antarctica te reizen. Een patatkraam op de Zuidpool, waarom niet? Terwijl hij de kraam van ski's voorzag om over sneeuw en ijs vervoerd te kunnen worden, genereerde zijn absurde plan wereldwijde aandacht. Het haalde diverse internationale kranten, er waren radio-interviews, PowNews kwam langs en het werd een van de items in de Amerikaanse documentaire Fries, the Movie van de makers van het programma Chef's Table, die met een achtkoppige cameraploeg naar Nederland afreisden.

Ook kwam er een verontrust telefoontje van Rijkswaterstaat: of Boerstra wel begreep dat Antarctica een internationaal beschermd gebied is waar je niet zomaar naartoe mag – en al helemaal niet met etenswaren. Het exploreren van het idee werd, mede door de commotie eromheen, een kunstwerk op zich. Grote kans dat het hierbij blijft. Hoewel, je weet maar nooit: www.antarcticpotatoeater.org.

Inpolderingsplan

Voor een expositie over de Zuiderzeewerken in Museum Nieuw Land in Lelystad bouwde Boerstra in 2013 de Batavier: een varende 'meetinstrument', dat met behulp van een vlieger ook de lucht in kan. Een spiegelbol boven in de 'mast' laat je in één oogopslag de omgeving in 360 graden zien.

Een jaar later ging de Batavier mee naar Oerol, waar ingenieur A.A.G. Boerstra het plan ontvouwde om de Waddenzee tussen Ameland en Terschelling in te pol-

deren. Hij speelde zijn rol zo overtuigend dat mensen in het publiek vergaten dat ze op een theaterfestival waren en geschokt reageerden – er was zelfs iemand die moest huilen. Ook de Waddenvereniging was not amused. De spiegelbol, een van de terugkerende elementen in Boerstra's werk, speelt ook een hoofdrol in de Camera Batavia, een uitkijktoren waarin je naar alle kanten tegelijk kunt kijken en die op vele locaties in Nederland en België te beklimmen is (geweest).

Niet alleen maar kunst... of toch?

Je verwacht het niet meteen bij iemand die van zijn jongensdromen zijn werk heeft gemaakt, maar in 2017 belandde Boerstra in een burn-out. "System overload. Door een combinatie van denken dat je niet goed genoeg bent en veel te hard werken, altijd maar doorgaan – en dat heel veel jaren achter elkaar. Tijdens die burn-out ben ik op zoek gegaan naar wie ik eigenlijk ben. Wat is dat: 'ik'? En waar zit-ie? Ik ben me gaan verdiepen in het non-dualisme. Non-dualiteit betekent: alles is één, of letterlijk: niet twee. We ervaren onze 'ik' als afgescheiden van de wereld om ons heen, maar in feite is dat een illusie. Zien en horen, dat doe je niet, dat gebeurt vanzelf. En gedachten? Ook die komen op zonder dat we invloed uitoefenen. Die realisatie heeft een bepaalde ontspanning opgeleverd; het

leven is een stuk aangenamer. Ik kwam er tijdens die burn-out ook achter dat ik chronisch hyperventileerde. Heel veel mensen doen dat, zonder het te weten. Ze lijden aan adem-obesitas; ze ademen te veel. Dat kan allerlei klachten geven, van hartkloppingen tot eczeem. Ik ben een cursus gaan doen en ademtherapeut geworden. Ik heb een aantal cliënten per jaar."

Sinds zijn burn-out heeft hij naast zijn werk ook een hobby. Hij bouwt 'hammered dulcimers'; trapeziumvormige snaarinstrumenten die bespeeld worden met hamertjes. Uiteraard ook – en niet onverdienstelijk – door hemzelf. Binnenkort gaat hij op reis naar Amerika, om collega-hammered-dulcimerbouwers te ontmoeten. Die zijn namelijk nogal dun gezaaid; in Europa is Boerstra bijna de enige.

Le Roy

Wie de kunstenaar in actie wil zien moet naar Museum Heerenveen, waar hij momenteel een nieuwe rol aan zijn oeuvre toevoegt door in de huid te kruipen van de eigenzinnige tuinarchitect en visionair Louis le Roy. Le Roy, bedenker van de 'ecokathedraal', waarin natuur en cultuur samenwerken, werd 100 jaar geleden geboren. De expositie 'Honderd jaar is niets', gewijd aan zijn gedachtegoed en nalatenschap, is nog te bezoeken t/m 2 februari 2025. ■